

BUITEN

12^E JAARGANG N^O. 26.

ZATERDAG 29 JUNI 1918.

Foto C. Steenbergh.

DE GEBOUWEN DER OOST-INDISCHE COMPAGNIE.
GEZICHT OP DE ACHTERHAVEN TE DELFHAVEN. HET HOOG BREEDE HUIS OP HET
MIDDEN DER AFBEELDING IS HET VOORMALIG ZEEMAGAZIJN VAN DE KAMER DELFT
DER OOST-INDISCHE COMPAGNIE.

„De Carters,” mompelde ik, „behooren ook tot den landadel.”
„Alles wel beschouwd zie ik niet veel in zuinigheid; jij wel, mijnheer Carter?”

„Zuinigheid,” merkte ik op, de handen in den zak stekend, „beteekent het te doen zonder iets, dat men noodig heeft, voor het geval dat men het noodig kan hebben op een anderen tijd, wanneer men het waarschijnlijk niet noodig zal hebben.”

„Is dat niet knap?” vroeg Dolly op schroomvalligen toon.

„In 't geheel niet,” antwoordde ik geruststellend. „Iedereen kan dat, als hij maar de moeite wil nemen, om het te probeeren.”
Dolly wierp den jachthond een stuk pâté toe.

„Ik heb in den laatsten tijd een ontdekking gedaan,” merkte ik op.
„Waar praat jehui over?” vroeg Archie.

„Het was de bedoeling niet, dat je het hooren zoudt,” zei Dolly zonder zich om te draaien.

„Maar als het een ontdekking is, diende hij het toch te hooren.”
„Hij heeft in den laatsten tijd er verscheidene gedaan,” zei Dolly. Zij groef het laatste stuk pâté uit, wierp het den hond toe en overhandigde mij den leegen pot.

„Wees niet zoo allegorisch,” klaagde ik. „Bovendien is het niet rechtvaardig ten opzichte van Archie. De hond is ongetwijfeld heel mooi, maar”

„Wat ben je dwaas van morgen! Wat is die ontdekking?”
„Een heel verrassende.”

„O, laat eens horen! 't Is toch niet iets over Archie, wel?”
„Nee, de zonden van Archie heb ik je allemaal verteld.”

„Of over Mevrouw Hilary. Ik wou dat het over Mevr. Hilary was.”
„Zullen we op het terras gaan wandelen?” stelde ik voor.

„Ja, dat is goed,” zei Dolly, naar buiten stappend en een hoed opzettend met breeden rand en lagen bol, die ze van een stoel greep. „Is het niet over Mevrouw Hilary?” herhaalde ze, plaats nemend op een tuinbank.

„Nee,” zei ik, leunend tegen een zonnwijzer, die naast de bank stond.

„Wel, wat is het?”
„Het is eenvoudig,” zei ik, „en ernstig. Het lijkt daarom niet op u, Lady Mickleham.”

„Het lijkt op Mevrouw Hilary,” zei Dolly.
„Ook niet, want het is niet iets aangenaams. A propos, ben je jaloersch op Mevrouw Hilary?”

Dolly gaf er geen antwoord op. Ze nam haar hoed af, maakte het haar een beetje ruw en nam een trotsche houding aan. Toch, het is niet te ontkennen, heeft ze niet veel op met Mevr. Hilary.

„De ontdekking is,” ging ik voort, „dat ik den middelbaren leeftijd nader.”
„Je bent al van middelbaren leeftijd,” zei Dolly, haar hoed met de lange pen doorstekend.

Dit antwoord, zooals te begrijpen is, maakte mij wrevelig.
„Dat zul je ook gauw zijn,” merkte ik op.

„Niet zoo gauw,” zei Dolly.
„Den een of anderen dag,” ging ik voort.

Na een pauze van ongeveer anderhalve minuut zei Dolly: „dat geloof ik ook.”
„Dan word je,” vervolgde ik, werktuigelijk met mijn vingers figuren tekenend op den zonnwijzer, „gerimpeld, ruw, dik — en, misschien goed.”

„Je bent erg onaangenaam van daag,” zei Dolly.
Ze rees op en stond naast mij.

„Wat beteekenen die motto's?” vroeg ze. Er waren er twee; ik wil niet zeggen dat ze elkaar tegenspreken, maar ze bekeken het leven van een verschillend standpunt.

„Pereunt et imputantur,” las ik.
„Wel, wat beteekent dat, mijnheer Carter?”

„Een afgezaagde, maar beleedigende bewering,” zei ik, een sigaret opstekend.

„Maar wat beteekent het?” vroeg ze, met gefronst voorhoofd.
„Wat doet het er toe?” zei ik. „Laten we het andere eens probeeren.”

„Het andere is langer.”
„En beter: *Horas non numero nisi serenas.*”

„En wat beteekent dat?”
Ik vertaalde het letterlijk. Dolly klapte in de handen en was verrukt.

„Dat bevat me!” riep ze.
„Pas op!” zei ik, „je zult het in beweging brengen.”

„Het is heel verstandig” zei ze.
„Meer vrij vertaald beteekent het: *ik leef alleen wanneer u. . . .*”

„Bij Jupiter!” riep Archie, die achter ons te voorschijn kwam, met de pijp in den mond, „wat is er van nacht een water gevallen. Ik heb juist de regenmeter opgenomen.”

„Sommige menschen meten alles,” zei ik wrevelig. „Het is een verfoeilijke gewoonte.”

„Archie, wat beteekent *Pereunt et imputantur*?”
„He? O, ik begrijp het. Wel, ik denk, Carter, wel ik veronderstel dat het beteekent dat je voor je pretjes zult betalen, is dat niet zoo?”

„O, is dat alles? Ik dacht dat het iets verschrikkelijks was. Waarom maakte je me bang, mijnheer Carter?”

„Ik vind dat het iets verschrikkelijks is,” zei ik.
„Wel, het is niet eens waar,” zei Dolly met minachting. Nu ik dat oude en eerwaardige opschrift zoo dapper hoorde uitdagen bestudeerde ik het nog eens en riep: „Ja, je hebt gelijk! Als het

dat zei zou het niet waar zijn, maar Archie vertaalde het verkeerd.”
„Wel, probeer jij het dan eens,” stelde Archie voor.

„De oesters zijn gegeten en op de rekening gezet,” zei ik. „En je zult opmerken, Archie, dat het niet zegt op wiens rekening.”

„Ha!” zei Dolly.
„Wel, iemand zal ze toch moeten betalen,” hield Archie vol.

„O ja, iemand,” lachte Dolly.
„Wel, ik weet niet,” zei Archie, „ik veronderstel dat de knaap, die het genot. . . .”

„Het is niet altijd een knaap,” merkte Dolly op.
„Wel, dan het individu,” verbeterde Archie. „Ik veronderstel, dat die zal moeten betalen.”

„Maar het staat er toch niet,” merkte ik vriendelijk op. „En volgens mijn geringe ondervinding. . . .”

„Ik weet, dat jouw opvatting de juiste is, mijnheer Carter,” zei Dolly op gezaghebbenden toon.

„En wat het andere motto betreft, Archie,” zei ik, „dat beteekent alleen, dat een vrouw ieder uur verspild acht dat ze niet in het gezelschap van haar man doorbrengt.”

„Och kom, je zult er mij niet tusschen nemen,” zei Archie.
„Het beteekent dat de zon alleen maar schijnt, als het mooi weer is, zie je.”

Archie deelde ons deze merkwaardige ontdekking met groote zelfvoldoening mee.
„O jou beste, goeie lieveling!” zei Dolly.

„Wel, het is waar, zie je,” zei hij.
Er volgde een pauze. Archie kuste zijn vrouw — (ik klaag er niet over; hij heeft natuurlijk volkomen het recht om zijn vrouw te kussen) en slenterde heen in de richting van de broeikassen.

Ik stak een andere sigaret op. Toen riep Dolly, naar den steel van den zonnwijzer ziende:

„Wel, hier is nog een inscriptie — o, en in het Engelsch.”
Ze had gelijk. Daar was er nog een — achteloos gekrabbeld op de oude verweerde kolom — bijna uitgewischt, want de letters waren niet diep ingegrift — en toch niet heel oud, zocals ik begreep uit den inhoud van de woorden.

„Wat staat er?” vroeg Dolly, over mijn schouder glurende toen ik mij boog om het schrift te lezen, en met de hand haar oogen tegen de zon beschuttend. (Waarom zette ze haar hoed niet op? Hier roeren we het Onbegrijpelijke aan.)

„Het is,” zei ik, „een bijzonder armzalig, oppervlakkig, zwak en onaangenaam versje.”

Ik las het dus. De onnoozele kerel had geschreven:
„Leven is Liefde, zooals de dichters ons verhalen,
In de kleine boekjes, die ze ons doen betalen.

Maar waartoe, Mevrouw, dient het leven dan wel,
Als Leven is Liefde? Wat Liefde is de Hel.”
Dolly begon zachtjes te lachen en boorde de pen weer in haar hoed.

„Ik zou wel eens willen weten,” zei ze, „of ze bij dezen ouden zonnwijzer plachten te komen, zooals wij van morgen.”

„'t Zou me volstrekt niet verwonderen,” zei ik. „En iets anders valt mij op, Lady Mickleham.”

„Ja? Wat is dat, mijnheer Carter?”
„Geloof je, dat zeker iemand den regenmeter heeft opgenomen?” Dolly zag me heel ernstig aan.

„Het spijt me zoo, als je dat doet,” zei ze met gevoel.
Ik glimlachte.
„Werkelijk,” zei Dolly. „Maar je meent het niet, wel?”

„Zeker niet,” zei ik.
Dolly glimlachte.

„Niet meer dan hij,” zei ik wijzend op den zonnwijzer.
En toen lachten we beiden.

„Zal dit uur meetellen, mijnheer Carter?” vroeg Dolly, terwijl ze zich omkeerde.

„Dat zou wat al te nauwgezet zijn,” zei ik.

(Wordt vervolgd).

RATTENBESTRIJDING.

Tal van middelen worden aanbevolen om ratten te bestrijden, doch als het volgende boerenmiddel baat geeft, is er aan een rattenplaag spoedig een einde te maken. De ratten bezochten op een boerderij geregeld een kist of trogge, waarin de haver werd bewaard. Die trog werd op een avond leeggehaald en goed halfvol water gedragen. Een handbreed hoog werd er kaf op het water gestrooid, dat er als een vaste massa boven bleef drijven. Een laagje haverkorrels strooide men over het kaf en in dien val dacht men het ongewenschte rattenbezoek te kunnen lokken.

s'Avonds om elf uur ging men eens een kijkje nemen en werden in de trogge 35 stuks verdronken ratten gevonden. De schuur bleek rattenvrij en aangemoedigd door dit succes werden op het erf drie kuipen in den grond gegraven en, nadat men een week lang daarheen de ratten met voer gelokt had, werden die kuipen op dezelfde wijze tot vallen ingericht. Honderden ratten vonden daarin nadien den dood, zoodat binnen enkele weken geen rat meer op het erf te ontdekken was. Een paar druppels anijsolie door wat havermeel gemengd betoonde zich een uitstekend lokmiddel in deze vallen. Waar het noodig mocht zijn lijkt ons een proefneming met deze eenvoudige manier van rattenbestrijding wel de moeite waard.

DE HAVENS VAN DELFSHAVEN IN DEN TEGENWOORDIGEN TIJD.

DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE.

(Vervolg).

DE sloopstimmerwerf der kamer Delft moest wel te Delfshaven zijn, al zag de jaloersche moederstad de aanleg der werven aldaar slechts noode en al stemde zij slechts toe — is 't niet ongelooflijk? — „mits toesiende dat Delfshaven niet atesoor toenam”. De Oost-Indische werf bevond zich aan de Buizenwaal.

Op den duur bleek ook een „Zeemagazijn” noodig te zijn, waarin alle scheepsbehoefden geborgen werden. Delfshaven was ook hiervoor de aangewezen plaats, en dáár verrees het dan ook, in 't jaar 1672, aan de oostzijde der Nieuwe Haven, die thans Achterhaven heet en op welk gedempte gedeelte een plantsoentje is aangelegd, ganschelijk ontoegankelijk gemaakt door prikkeldraadversperringen, waarbinnen het standbeeld van onzen populairen zeeroover Piet Hein staat.

Het was — zie de afb. op blz. 306 — een voornaam en sierlijk gebouw, dat Zeemagazijn, drie verdiepingen hoog; uit het dak reepes op een vierkant voetstuk met balustraden, een achtkantige koepeltoren, welks spits een scheepje tot windwijzer had. Opvallend waren de globen, zinnebeelden van de vier werelddeelen van de vlag der Compagnie wapperde, die, rustende op sierlijke ijzeren krullen, op de vier schoorsteen aan de hoeken van het gebouw prijkten. In het midden van den voorgevel, onder het dak, was een gehouwen steenen schild aangebracht, waarop, door festoenen omgeven, het monogram der O. I. Compagnie, kamer Delft, te zien was.

Men zag het wel op de prent op blz. 292 van het vorige nummer, die Zeemagazijn aan het veld van naam gebouwen niet rijke plaatsje, van de rivierzijde gezien een zeker cachet gaf.

Op den avond van 13 September 1746 ontstond er brand in dit gebouw, Delfshaven's trots. En daar 't gerucht liep, dat er aanzienlijke hoeveelheden buskruit in bewaard werden, waren de bewoners in den beginne huiverig om aan 't blussingswerk te helpen. Maar men slaagde er ten slotte in hen van 't tegendeel te overtuigen, en daar ook de wind gelukkig draaide, werd erger voorkomen en wist men een groot deel van het magazijn te behouden. Het huis van den werfmeester naast het magazijn, ofschoon van hout, bleef als door een wonder gespaard. De versierselen, de toren, de globen en het schild met het monogram waren echter vernield en werden niet meer aan 't weldra herstelde huis aangebracht. Vermoedelijk zag het gebouw er na zijn herstel even zoo uit als thans nog, door flinke afmetingen in het plaatsje nog even de aandacht trekkend, maar ook door weinige meer, en zijn reeds toen inprekand, waar 't schild de practische pakhuisdeuren aangebracht, die nog in het midden van den voorgevel te zien zijn. Niets aan 't gebouw verraadt meer, dat het Zeemagazijn der O. I. Compagnie is geweest. Ja, tóch nog iets: een ijzeren hek op de stoep naast de deur bij

den linkerhoek van 't gebouw draagt nog een monogram, het beroemde en veelgebruikte; men ziet het op de afbeelding op de volgende bladzijde.

Na de opheffing der Compagnie werd het Zeemagazijn eigendom van het Gouvernement; Lodewijk Napoleon wilde er een Invalidenhuis van maken, maar dat plan schijnt niet doorgestaan te zijn. Later is het 's Lands Marine-magazijn geweest. Omstreeks 1850 werd dit opgeheven, waarna het gebouw aan een Rotterdamsch koopman werd verkocht; het werd nu een gewoon pakhuis dat — tenminste in 1873 — den naam „Holland” droeg. Thans behoort het aan de Rotterdamsche Soda en Chemicaliën-fabriek v.h. Kortman en Schulte.

Inwendig zal het zeemagazijn — dat immers slechts bewaarplaats van scheepsbehoefden was, wel nooit rijk aan bezienswaardigheden zijn geweest. Toch wacht hem, die het gebouw bezocht, een aangename verrassing: in het tegenwoordige kantoor van de administratie der fabriek, in den Noord-Westhoek, prijkt een aardige eikenhouten — doch bruin beschilderde — schoorsteen, met een in 1764 door S. Hoek op hout geschilderd schoorsteenstuk, de Oostindievaarder „de Vreeburgh” voorstellend.

De werf is reeds lang geleden verdwenen.

Ziedaar wat over is van de gebouwen der kamer Delft — bijna alles; en in 't inwendige van de twee voornaamste gebouwen nog 't een en ander dat aan de oude bestemming herinnert, mer dan bij de hiervoór besproken gebouwen het geval was. Men leide hier niet uit af dat Delft als zeestad tot den Franschen tijd krachtig bloeiende is geweest. Was de concurrentie met Rotterdam reeds zwaar drukkend op het concurrentie met gehouden stedeke, ten eenenmale verloor het zijn beteekenis, toen zich in den loop der 18de eeuw in de Maas voor Delfshaven een en kleine booten er over konden varen.

Het is hier niet de plaats om de verdere geschiedenis van Delft's haven te behandelen. Men weet het, dat de eens zooveel minder krachtige mededinger Rotterdam het heeft overvleugeld, of het is geheel met de groote koopstad samengegroeid, die het thans reeds op meer dan één punt raakt. Toch is nog geschikte rol vervullen, nog veel van het oude karakter bewaard heeft gekend. Hier aan de Aelbrechtskolk, de Voor- en Achterplaat, die eerst in 1873 is doorgegraven), aan deze wat weemoedige breede grachten, waar nog on-Rotterdamsch kinderspeel is

en gemoedelijke buurpraatjes worden gehouden, spreken de stemmen der herinnering van Delft's onherroepelijk verloren gegane grootheid als zeehandelstad. De kortzichtige Moeder zelve, de statige schoone Hollandsche grachtenstad, houdt het zorgvuldig voor u verborgen, zij, de aristocrate, dat zij eens felle begeerten heeft gehad, mede heeft gedaan aan den handel op de verre gewesten, bronbaar van den rijkdom der Republiek. En ge zoudt het vergeten, als daar niet in het oude huis aan de hoofdgracht, beschaduwde door statig lindeboomen, het verraderlijk monogram zich vertoonde, het monogram van de Compagnie.

(Wordt vervolgd).

A. L.

Men wijst ons er op, dat onze opmerking, als zouden kunstschatten thans niet meer in gevaar zijn, toch wel wat al te optimistisch is; bovendien meent men, dat in een kamer, die als kleermakers-werkplaats gebruikt wordt, dus in de voormalige bewindhebberskamer der O.-I. Compagnie te Delft, het velours toch niet meer op zijn plaats was. Het laatste ontkennen wij niet, maar — zou 't dan niet juist zijn de kamer eene het velours meer waardige bestemming te geven? Wat de eerste opmerking betreft, in dit bijzondere geval (het O.-I. huis te Delft is Rijks-eigendom) kan er van gevaar nauwelijks sprake zijn en in 't algemeen is dit gevaar niet zóó groot meer, dat het paardenmiddel (opbergen in een museum) er door gerechtvaardigd wordt. Het door ons afgekeurde systeem is nog om een andere reden uit den tijd. Dank zij allerlei nieuwe vervoermiddelen, waaronder het rijwiel een eerste plaats inneemt, zijn bijna alle plaatsen in ons land thans meer of minder gemakkelijk te bereiken. Dat de hoofdstad gemakkelijk te bereiken is en veel bezocht wordt, kunnen wij dan ook niet meer een voldoende motief achten, om er monumenten en kunstschatten in op te stapelen, die gehaald zijn van plaatsen, waar ze oorspronkelijk thuis behoorden, waar ze „groeiden”, en waar ze den in heden en verleden van ons land belangstellenden zwerfer — hun aantal neemt steeds toe! — een verheugen en verrassing zijn, veel meer dan in het Rijksmuseum.

Het Rijk behoort zorg te dragen voor 's lands monumenten, *ter plaatse waar zij zich bevinden*. En zelfs het streven om „de Nachtwacht” een waardige omgeving te scheppen kan het feit niet verontschuldigen, dat het Rijk de voormalige kamer der Bewindhebbers te Delft (ook een schilderstuk, dat er hing, is naar Amsterdam gevoerd) gedeeltelijk van haar schoonheid heeft beroofd. Ondanks onze groote eerbied en dankbaarheid jegens hen, die ons Rijksmuseum tot zóo'n treffelijke bewaarplaats van onnoemelijk veel schoons maakten, moeten wij hierop blijven wijzen, in 's lands belang. Er zijn grenzen, en deze worden overschreden.

HET „ADMINISTRATIEF” TALENT.

ONGEVEER vijftien werst van mijn landgoed verwijderd woont één mijner bekenden, een jong land-eigenaar, de gewezen garde-officier Arkadi Pavlowitsch Penotschkin.

Er is veel wild op zijn landgoed; zijn huis is gebouwd naar het ontwerp van een fransch architect, de bedienden zijn gekleed op Engelsche wijze, de diners welke door hem worden gegeven zijn voortreffelijk, hij is een zeer gastvrij man en toch..... gevoelt men zich bij hem „niet thuis”.

Hij is een „nationalist,” een „positivist,” heeft, zooals het behoort, een keurige opvoeding genoten, bewoog zich steeds in aanzienlijke kringen en wijdt zich nu met veel succes aan het landbouwbedrijf.

Arkadi Pavlowitsch is, om zijn eigen woorden te gebruiken, streng maar rechtvaardig, hij zorgt voor de welvaart zijner ondergeschikten en straft ze, — voor hun eigen bestwil!

„Men moet ze behandelen als kinderen,” — zegt hij dan, — „de onbeschaafdheid, mon cher, il faut prendre cela en considération.” In zulke treurig-noodzakelijke gevallen onthoudt hij zich van driftige of scherpe gebaren, hij verhoogt ook niet gaarne zijn stemgeluid, hij dwelt slechts zijn vuist in de richting van den toegesprokene en zegt dan heel kalm: „Maar, ik heb je toch verzocht, m'n waarde”, of: „Maar hoe heb ik 't nou toch met je, vrindje,” waarbij de tanden worden geknarst en de mond een weinig scheef trekt.

Hij is klein van postuur, heeft een welverzorgd uiterlijk, houdt zijn handen en nagels zeer schoon, zijn rose lippen en wangen ademen gezondheid uit, hij lacht helder en zorgeloos; nu en dan schitteren zijn bruine oogen vriendelijk. Hij is uitstekend en met smaak gekleed, schaft zich fransche boeken, platen en couranten aan, is echter geen buitengewoon liefhebber van lectuur maar een meester in het kaartspel.

Over het algemeen wordt Arkadi Pavlowitsch geacht als een volmaakt edelman en beschouwd als één der meest gewenschte huwelijkskandidaten van ons gouvernement. De vrouwen (de dames) zijn bijna allen van hem gecharmeerd en prijzen zijn fijne manieren. En hij houdt zich ook onberispelijk aan de goede vormen, vermijdt angstvallig slecht gezelschap, compromitteert zich niet gaarne, maar in een vroolijk oogenblik zal hij erkennen een epicurist te zijn, ofschoon de filosofie door hem wordt beschouwd als dampig en dun voedsel voor duitsche magen! Hij houdt ook van muziek, neuriet bij het kaartspel tusschen de tanden en... met gevoel! Den winter brengt hij in Petersburg door.

In zijn woning heerscht een pijnlijke orde. Hij spreekt met een week, aangenaam-klinkend stemgeluid, ook bedient hij zich van veel fransche uitroep-zinnetjes als: „mais c'est impayable” of „mais comment donc!” e. d.

En ondanks dat alles gevoelt men zich bij hem niet thuis. Was het niet om de prachtige patrijzen dan zou ik waarschijnlijk al veel eerder den omgang met hem hebben afgebroken. Men voelt zich in zijn woning niet op z'n gemak, zelfs de comfort doet niet behagelijk aan.

Niettegenstaande mijn afkeer van Arkadi Pavlowitsch gebeurde het eens, dat ik bij hem moest overnachten. Ik gaf order 's morgens vroeg m'n jacht-rijtuig in te spannen, maar hij wilde mij niet laten gaan zonder een ontbijt naar Engelsche wijze en bracht mij in zijn kamer. Bij de thee werden zacht-gekookte eieren, coteletten, boter, honing en kaas opgedischt. Twee kamer-dienaren met smetteloos-witte handschoenen aan bevredigden snel en zwijzaam onze kleinste wenschen. Wij zaten op een Perzischen divan. Arkadi Pavlowitsch droeg een wijd-zijden pantalon, een zwart-fluweelen morgen-buis, een sierlijke fez met een blauwe kwast en had gele, chineesche pantoffels aan de voeten. Hij dronk thee, glimlachte, bestudeerde zijn nagels, rookte, leunde lui achterover in de kussens en was in een gelukzaligen luim. Nadat hij flink en met opmerkelijk zelfbehagen zijn ontbijt had gebruikt, schonk Arkadi Pavlowitsch zich een glas rooden wijn in, bracht het aan de lippen en fronste het voorhoofd.

„Waarom is de wijn niet warm gemaakt,” vroeg hij met een tamelijk-scherpe stem aan één der kamer-dienaren. Deze, verlegen, bleef als aan den grond geklonken staan en werd bleek.

„Ik meen, m'n waarde,” — vervolgde Arkadi Pavlowitsch, zonder de oogen van hem af te wenden, — „dat ik je wat vroeg.”

De ongelukkige huisknecht wankelde angstig op z'n plaats, draaide z'n servet in de hand om en zei niets. Arkadi P. keek hem nadenkend en somber aan. Toen met een beminnelijken glimlach zich tot mij wendend en met vriendenschappelijk-zachte hand mijn knie betastend, zei hij: „pardon, mon cher.” Daarna fixeerde hij opnieuw den ander, ordonneerde: „ga nu maar heen” en belde.

Een krachtig-gebouwde, zwartharige man met een laag voorhoofd en in vet zwemmende oogen trad de kamer binnen.

„Neem je maatregelen tegenover Feodor,” zei Arkadi P. in volkomen zelfbeheersching.

„Ja meneer,” antwoordde de toegesprokene en verdween.

„Voilà, mon cher, les désagrémens de la campagne,” koutte m'n gastheer opgewekt. „En waarom gaat u nu zoo spoedig weg? Blijft u nog wat hier!”

„Neen, ik moet weg.”

Foto C. Steenbergh.

DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE.
HET HEK MET MONOGRAM DER KAMER DELFT VOOR HET
VOORMALIG ZEEMAGAZIJN TE DELFHAVEN.

„Altijd maar op jacht? O, die jagers, die jagers. Waar is de reis verder heen?”

„Ik ga naar Răbowa, dat is ongeveer veertig werst hier vandaan”.

„Naar Răbowa? Ach zoo! Dan ga ik met u mee. Răbowa ligt ongeveer vijf werst van mijn landgoed Schilipowka en ik ben er in lang niet geweest, kon er maar geen tijd voor vinden. Dat treft mooi, dan kunt u vandaag in Răbowa jagen en dan ontmoeten we elkander tegen den avond. „Ce sera charmant, mon cher, dan soupeeren we samen, we nemen den kok mee en u logeert bij mij. Prachtig! Prachtig! C'est arrangé. Hééla! Is daar iemand? Het rijtuig moet onmiddellijk vóórkomen, vlug! Is u nog nooit n Schipilowka geweest? Ik zou u eigenlijk niet durven voorstellen te overnachten in het huis van m'n opzichter, maar u is, dat weet ik, geen veel-eischende logé en zou in Răbowa zelfs in een hooiberg den nacht doorbrengen, dus... vooruit, vooruit, laat ons gaan!”

En Arkadi Pavlowitsch neuriede een fransche romance.

„U weet misschien nog niet” vervolgde hij, op beide beenen wienend, — „dat mijn boeren daar cijns betalen. Ja, da's nou eenmaal gewoonte. En ze betalen prompt op tijd. Ik zou ze wel heerendiensten willen laten doen, maar... er is te weinig land. Ik verwonder mij er wel eens over hoe ze er van kunnen komen maar... c'est leur affaire! En dan m'n opzichter, dat is een buitengewone kerel, une forte tête, een administratief talent! U zult 's zien, hoe uitstekend ik 't met 'm getroffen heb!”

Er was niets aan te doen. Inplaats 's morgens 9 uur reden we in den namiddag om 2 uur weg. Jagers kunnen zich mijn ongeduld wel voorstellen. Arkadi P. hield er niet van, — zooals hij zei, — om zich te behelpen en nam dan ook een heele verzameling kleedingstukken, overhemden, flesschen met haarwater, kussens, nécessaires mee. Toen we berg-af gingen hield hij een korte maar krachtige toespraak tot zijn koetsier waaruit ik kon afleiden, dat mijn reisgenoot een tamelijk vreesachtig karakter had. Maar onze reis liep zonder ongelukken af; de kok was reeds eenige minuten eerder dan wij op de plaats van bestemming aangekomen. Op het landgoed werden we verwelkomd door den starost, een zoon van den land-opzichter, een boer te paard, die vier el lang was, rood van haar, zonder muts maar in een nieuwen kiel.

„Waar is Soffron?” vroeg Arkadi P.

De reusachtige boer sprong vlug van z'n paard, maakte een diepe buiging voor zijn heer, en zei: „dag beste, beste mijnheer!” Daarna hief hij het hoofd op, schudde de haren voor z'n gezicht weg en vertelde, dat Soffron naaar Perow was gereden maar dat er al een boodschap naar hem onder-weg was.

„Zóó, volg ons dan maar,” beval Arkadi P.

De ander leidde zijn paard op eerbiedige wijze voor ons terzij, besteeg het met dansende lichaambeweging en reed, de muts in de hand, in matigen draf achter ons rijtuig aan.

Wij gingen door het dorp, ontmoetten eenige boeren in hun wagens; ze kwamen van het land en zongen, terwijl hun lichamen heen en weder bolderden en hun beenen als los aan hun lijven bengelden. Bij het zien van ons rijtuig en de nadering van den starost verstomde het gezang, namen ze de wintermutsen af, — het was midden in den zomer, en hieven zich op als onderdanigen, die een bevel verwachtten.

In het geheele dorp was opwinding; vrouwen met gestreepte rokken aan slingerden knuppels naar verliefde maar ontaktvolle

honden, een kreupele grijsaard met een langen, witten tot aan de oogen groeienden baard rukte een slechts half-verzadigd paard van de drinkplaats weg, gaf het dier zonder eenige aanleiding een trap in de lendenen en groette dan pas eerbiedig. Knapen in lange hemden liepen schreeuwend de hutten in; zelfs de kippen stapten haastig den weg over en renden weg. Een vermete haan met zwart-gevederde borst en een scharlakenroode, tot aan de kam opgetrokken staart toonde eenige neiging op den weg te blijven stilstaan, zelfs scheen hij z'n gekraai te zullen laten hooren maar plots werd hij verlegen en liep weg.

Het huis van den land-opzichter stond verwijderd van de andere woningen en was midden in een dicht, groen, bloeiend hennep-veld. We hielden stil voor de deur. Mijnheer Penotschkin stond op, wierp op schilderachtige wijze zijn mantel van de schouders en trad, vriendelijk rondblikkend, uit zijn rijtuig. De vrouw van den opzichter kwam ons tegemoet en kuste de hand van haar heer. Arkadi P. liet het zich welgevallen, trad binnen en nam plaats op een bank onder de heiligenbeelden. De koetsiers sjouwden de koffers aan en met zichtbare moeite dempten zij het harde geluid hunner zware laarzen.

Intusschen informeerde Arkadi P. naar den oogst, naar de toestanden en naar andere huishoudelijke zaken. De starost gaf inlichtingen maar stamelend en onhandig terwijl ik achter z'n brede schouders kon zien hoe de vrouw van den opzichter in het voorhuis bezig was een andere vrouw in alle stilte met de knoet te bewerken. Eindelijk rolde een rijtuig aan en hield voor de deur stil; de opzichter trad binnen.

Dit, volgens Penotschkin's aanduiding: „administratief talent” was klein van gestalte, breed-geschoouerd, grijs van haren, gespierd. Hij had een rooie neus, kleine, blauwe oogen en een waaier-vormigen baard. De man had in Perow gedronken want z'n gezicht was opgeblazen en brandewijn-lucht walmden uit z'n mond.

„Ach, vadertje, is u daar, ach, is u daar?” riep hij zangerig en met ontroering in zijn stem: — „is u eindelijk gekomen? Ach, goed vadertje, laat ik uw hand...” En zijn lippen splitsten zich al van verre tot een kus.

Arkadi Pavlowitsch bevredigde z'n wensch en vroeg toen vriendelijk: „En, vriend Soffron, vertel me eens, hoe gaat het met de zaken?”

„Ach, vadertje, hoe zouden ze slecht kunnen gaan, de zaken? U is immers onze heer en meester. En we zijn zoo blij dat u gekomen bent. U maakt ons en ons dorp gelukkig tot aan het einde der dagen! Goddank, Arkadi Pavlowitsch, God zij dank! Dat alles hier uitstekend gaat, komt door uw goedheid...”

Toen zweeg Soffron een oogenblik, keek zijn heer en meester aan, en smeekte dan, als verteerd door zijn gevoel (ook de roes miste zijn uitwerking niet) opnieuw om een hand voor een kus en sprak op galmend-zangerige wijze:

„Ach, vadertje, lief vadertje... ik... ikke... bij God, ik ben van blijdschap gek geworden... ik zie en ik vertrouw m'n eigen oogen niet... ach, goed vadertje...”

Arkadi Pavlowitsch keek mij aan, glimlachte en zei:

„N'est-ce pas que c'est touchant?”

„Maar lieve, beste mijnheer,” vervolgde de ander, „hoe komt het nou toch, dat u mij van uw bezoek niet tevoren in kennis hebt gesteld? Ik sta gewoon verslagen. Waar moet u slapen? Hier is alles zoo smerig...”

„Dat doet er niets toe, Soffron, dat doet er niets toe”, zei Arkadi P. glimlachend, „het is hier goed.”

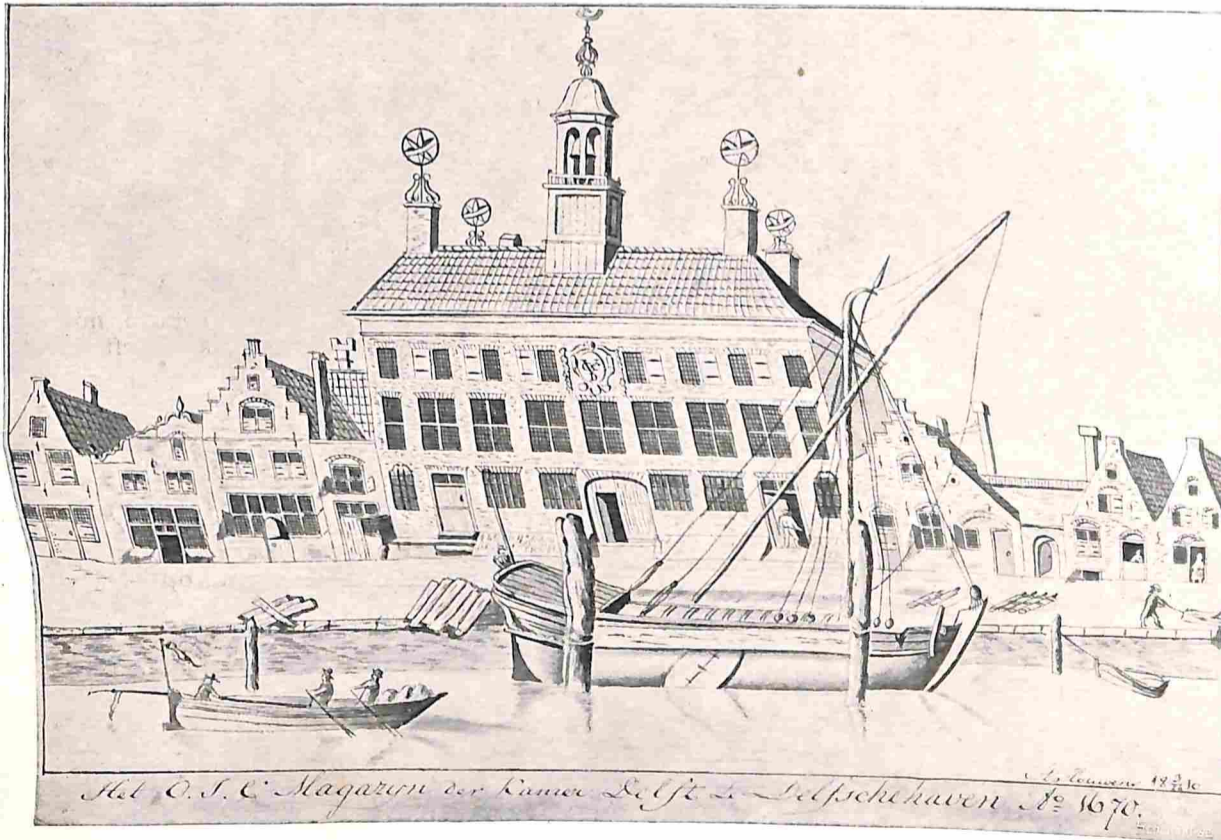
„Ja, maar, vadertje, voor wie is het hier goed? Voor ons menschen, voor een boer is het hier goed, maar voor u... U, onze weldoener... och, vadertje... heb een beetje geduld met me want ik ben m'n verstand kwijt... ik ben gewoon...”

Het avondmaal werd opgedischt. De vader joeg z'n zoon weg:

„Ga heen. Vooruit! Je bederft hier de lucht.”

„En vertel me nou 's, ouwe jongen,” begon Penotschkin in den vertrouwlijken maar tevens welwillend-afdalenden toon, „heb je nog wat land van m'n buurman kunnen bemachtigen?”

„Ja zeker vadertje, dat hebben we bemachtigd, alles door uw goedheid, vadertje! Eergisteren is het in 't kadaster omschreven. En we hebben er zooveel moeite mee gehad... Ze vroegen maar, ze eischten maar... Die Chlow's zijn dom, vadertje, dom, maar we hebben héélemaal uw bevelen opgevolgd. En de kantonrechter

DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE.

HET ZEEMAGAZIJN DER KAMER DELFT TE DELFHAVEN VÓÓR DEN BRAND VAN 1746.

heeft de zaak in ons voordeel uitgelegd. We hebben alles, net zooals u bevolen hadt, met den kantonrechter...."

„Ja, die heeft me ook al bericht gezonden,” verklaarde Arkadi P. met een zekere waardigheid.

„O juist, vadertje, ja ja ja, de kantonrechter...."

„Zoo, en gaat nu alles naar den zin, ben je tevreden?"

Op die vraag had Soffron gewacht.

„Ach vadertje, ach, heb medelijden met ons....we bidden hier allemaal voor u....nacht en dag....maar we hebben zoo weinig grond...."

Penotschkin onderbrak de smeekrede met:

„Nou ja, goed, goed, ik weet wel, dat je je best doet hier, maar vertel me 's....valt het uitgedorschte mee?"

Soffron zuchtte.

„De opbrengst valt niet zoo erg mee, vadertje, maar laat ik u 's even een geschiedenis vertellen die hier is voorgevallen. Er is hier (hij naderde met geheimzinnige gebaren en een schittering in z'n oogen zijn heer en meester) een lijk op onzen grond, op ons land gevonden."

„Hoe kan dat?" vroeg Penotschkin met levendige belangstelling.

„Ik begrijp 't zelf niet, vadertje, maar daar moet een vijand van ons de hand in gehad hebben. Gelukkig lag 't lijk niet ver van de grens. Ik liet het dus zoo gauw mogelijk naar het land van een ander transporteeren, heb wakers laten posten, heb de politie in kennis gesteld en natuurlijk wat toegestopt.... en wat denkt u? De heele zaak werd op onzen buurman geschoven. En weet u het, vadertje, een lijk....twee honderd roebel had 't ons gekost...."

Penotschkin lachte hartelijk om de sluwheid van z'n ondergeschikte en zei met het hoofd naar hem wijzend: „Quel gaillard, eh?"

Het was buiten al donker geworden. Arkadi Pavlowitsch liet de tafel afruimen en hooi binnen brengen. De kamerdienaar lei kussens voor hem neer, spreidde bed-lakens uit en wij legden ons te slapen neer. Soffron ontving bevelen voor den volgenden dag en verdween.

Voor wij insliepen sprak Arkadi P. nog iets van de voortreffelijke eigenschappen der russische boeren en merkte tevens op, dat op zijn landgoed, sinds Soffron over hen was aangesteld, er geen sou achterstallige schuld was....

Den volgenden morgen stonden we tamelijk vroeg op. Ik was van plan naar Råbowa te gaan, maar Arkadi P. wilde mij absoluut zijn bezittingen laten zien en overreedde mij tot blijven. En zulks was voor mij een welkome aanleiding met eigen oogen eens te aanschouwen hoe de heer Soffron arbeide, het z. g. „administratieve talent!"

De land-opzichter verscheen. Hij droeg een blauw buis met een rooden gordel, sprak veel minder dan den vorigen dag, zag zijn heer met vaste oogen recht in het gezicht en antwoordde kort en korrekt. Wij gingen naar den deel en Soffron's zoon, de gigantische starost, klaarblijkelijk een zeer dom man, sloot zich bij ons aan. Nog iemand voegde zich bij ons gezelschap, het was de klerk Fedosseitsch, een gewezen soldaat met een buitengewone gelaatsuitdrukking. Het was of deze man, lang geleden, van een geweldige gebeurtenis hevig was geschrokken maar de schrik nooit te-boven kwam.

Wij bekeken den deel, de mouterij, de schuren, den molen, de veestallen, de velden, de hennep-velden; alles was keurig onderhouden, maar de droefgeestige gezichten der boeren hadden iets onheilspellends.

Toen we uit één der schuren naar buiten traden trof ons een onverwacht schouwspel. Eenige schreden van ons af, bij een waterplas waarin een paar eenden kleppend plasten, lagen twee boeren geknield; de één, een grijsaard van omstreeks zestig jaar, de ander een jonge man van twintig; ze droegen beiden met lappen verstelde hemden van zelfgeveven linnen, waren barveoets en hadden elk een riem om het lijf. De klerk deed z'n best hen van die plek te verdrijven, hetgeen hem stellig gelukt zou zijn als we langer in de schuur waren gebleven, maar toen hij ons zag aankomen richtte hij zich op en bleef staan als een paal. Ook Soffron's zoon stond dood stil maar met een opengesperden mond en de vuisten gebald.

Arkadi Pavlowitsch fronste het voorhoofd, beet op z'n lippen en naderde de in smeekhouding geknielde boeren. Beiden bogen zwijgend en diep naar den grond.

„Wat is er? Wat hebben jullie?" vroeg hij met een stem, die streng en door de neus klonk.

De boeren keken elkander aan zonder een woord te spreken, ze knipperden met de oogleden als verblind door hel zonlicht en ademden sneller.

„Wat willen jullie nou eigenlijk?" vroeg de heer Penotschkin opnieuw, „kun je niet spreken? Zeg 't dan. Wat is er? (en met een hoofdknik naar den oudste) Wees toch niet zoo bangelijk. Hè!?"

De oude man rekte z'n donkerbruine, rimpelige hals uit, z'n blauwachtige lippen trokken scheef en hij sprak met een schorre stem:

„Help ons, mijnheer, help ons!"

Beide boeren sloegen met het hoofd op den grond.

Arkadi Pavlowitsch keek met waardigheid op hun gekromde ruggen neer, trok het hoofd fier terug en stond wijdbeens voor de geknielden.

„Wat is er? Waarover heb je te klagen?"

„Heb medelijën mijnheer! We snakken naar adem. We zijn tot stervens toe gemarteld."

„Wie heeft jullie tot stervens toe gemarteld?"

„Soffron Jakovlitsch, mijnheer."

Foto C. Steenberg.

DE GEBOUWEN DER O.-I. COMPAGNIE.
SCHOORSTEEN IN HET VOORMALIG ZEEMAGAZIJN DER
KAMER DELFT TE DELFSHAVEN.

Arkadi Pavlowitsch zweeg.

„Hoe heet je?"

„Antip, mijnheer."

„En wie is dat?"

„Dat is mijn zoon, mijnheer."

„Op welke manier heeft hij je dan gemarteld?" vroeg Arkadi P. den ouden man somber aanzien.

„Hij heeft m'n leven vernietigd, mijnheer. Hij heeft twee zoons van me als rekruten in het leger gestuurd voor dat ze moesten opkomen en nou neemt-i m'n derden jongen ook nog af. Gisteren, mijnheer, heeft-i m'n laatste koe uit de stal gehaald en m'n vrouw geslagen.... die mijnheer daar...." (hij wees naar Soffron's zoon)

„Hm," deed Arkadi Pavlowitsch.

„Ach, mijnheer, zorgt u ervoor, dat-i me niet heelemaal te-gronde richt, ach...."

Penotschkin's gelaat werd somberder en hij vroeg met iets verdrietelijks in z'n stem aan den land-opzichter: „Wat is dat? Wat beteekent dat?"

„Een dronkaard," antwoordde de ander, „een slecht arbeider. Da's nou al 't vijfde jaar, dat-i niet uit z'n achterstallige schuld komt."

„Soffron Jakovlitsch heeft 't achterstallige betaald, mijnheer, dat is al vijf jaar geleden, maar van dat oogenblik af heeft-i me ook gedwongen voor hem te werken, en dan...."

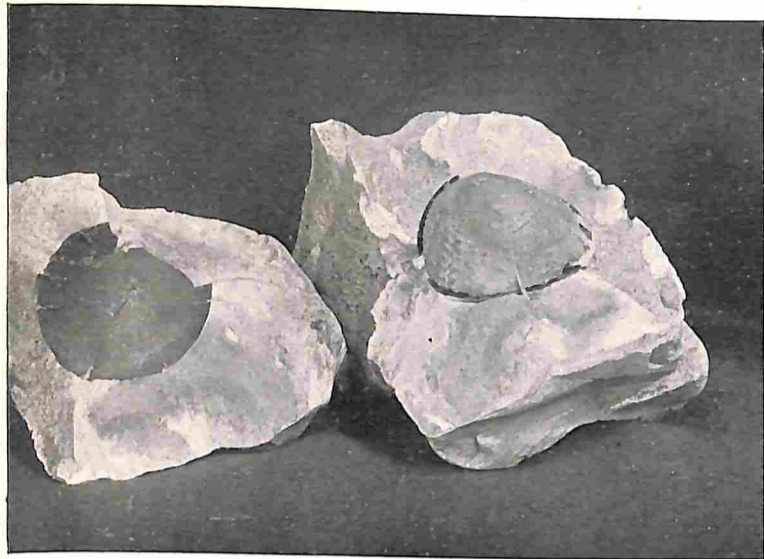
„Maar waarom ben je dan achterstallig gebleven?" vroeg Penotschkin somber, terwijl het hoofd van den grijsaard naar omlaag zonk. En toornig vervolgde de eerste: „Ik ken jullie. Dat drinkt en luiert den heelen dag en op die manier moet de goeie het met de kwade misgelden."

„Hij is een doortrapte fielt," schold de landopzichter er tusschen door. „Ja natuurlijk, dat spreekt vanzelf. Dat is altijd zoo. Het heele jaar door bestellen ze je en leven ze er maar op los en dan ten slotte liggen ze vóór je op de knieën."

„Ach, vadertje, heb medelijden met ons en help ons toch," riep de grijsaard in vertwijfeling uit. „Wanneer ben ik een fielt geweest? Ik zeg 't u met God voor oogen, het gaat m'n krachten te boven. Soffron Jakovlitsch heeft 'n haat aan me, en waarom? daarover zal God oordeelen, — en nou richt hij me te gronde....hier, dit is m'n laatste zoon....en ook hem wil-i.... heb toch medelijden, vadertje...."

In de gele, rimpelige oogen van den grijsaard braken helle tranen door.

„En niet alleen wij worden gemarteld," begon nu de jonge zoon. Maar Arkadi Pavlowitsch vlamde in toorn op:

HET GEHEIM VAN DEN STEEN.
DE IN TWEEËN GESPLETEN STEEN.

steen zeeëgel van kiezelzuur opgebouwd, die tot in de kleinste bijzonderheden getrouw de eigenaardige tekening van het kalkskelet vertoonde. De vuursteenknol welke het geheel omhulde had deze versteening, dit fossiel beschermd en zoo heeft het de duizenden eeuwen getrotseerd zonder iets van zijn typische versiering in te boeten. Nu nog herkent men (vooral in den indruk in den steen, links op afb. 2.) de zeshoekige plaatjes, die de schaal van den zeeëgel opbouwden, de vijfstralige figuur, (afb. 1.) welke aangeeft, waar de oorspronkelijke schaal doorboord was, den mond en de anale-opening en zelfs de karakteristieke figuur op den „schedel”, daar waar de vijf stralen samen komen, is zoo duidelijk, dat het geheele fossiel gemakkelijk te determineeren is als een Ananchytes ovata, een zeeëgel uit den krijttijd, die thans geheel is uitgestorven.

Eén ding vertoont het fossiel niet: de stekels, welke het oorspronkelijke dier den naam egel der zee bezorgd hebben. Dit is echter heel goed te verklaren. Die stekels zijn slechts losjes met het skelet verbonden en zodra het dier sterft vallen zij in den regel af. Versteende zeeëgels met de stekels behooren dan ook tot de groote zeldzaamheden. Maar wel vindt men die stekels zelf nu en dan als fossiel in de steenen. Het idee „stekel” moet men daarbij niet al te letterlijk opvatten, want deze organen kunnen bij de zeeëgels de zonderlingste vormen aannemen.

Hiermede hebben wij de geschiedenis verteld van een zeeëgel uit het krijttijdperk, die thans, netjes „uitgepeld”, in de verzameling van een natuurvriend is opgenomen. Het is een prozaïsch einde na een zoo romantisch leven en toch ook weer niet, want nog steeds gaat er een geheimzinnige bekoring uit van den ouden steen en wie hem in de hand neemt, ziet in gedachten het rad van den tijd terug draaien, naar den ijstijd, naar den tijd van de palmen op Spitsbergen, van de koralen in de zee van Zuid-Limburg en hij raakt aan het droomen over Maas-hagedissen en zeelelies, over krijtrotsen en koralen, tot hij ten slotte het heden met zijn oorlog en hongersnood is vergeten.

M.

Een heel jaar hetzelfde..!

Men moge over 't algemeen nog maar weinig belang stellen in het klokkenspel, bezwaren er tegen heeft men ook niet. Met enkele uitzonderingen: er bestaan twee grieven tegen het automatisch spel, den „rammel”, zooals onze door den electrischen draad van ons gescheiden zuiderbroeders zeggen.

In de eerste plaats: dat het ook des nachts speelt, en de in het drukke gewoel van dezen tijd afgetobde hoofden zelfs in de nachtelijke uren niet met rust laat. Deze grief kan uit den weg worden geruimd (we laten nu daar of 't wenschelijk is den zwakhoofdigen dermate ter wille te zijn: historisch is dit in elk geval niet te verdedigen): het klokkenspel van Amsterdam's Oude kerk, en dat van Arnhem en Leeuwarden staat des nachts tegenwoordig stil.

De andere grief bestaat hierin, dat het klokkenspel een héél jaar lang dezelfde wijzen ten gehore brengt, wat wel 's verschrikkelijk vervelend kan zijn. Ieder zal echter begrijpen dat dit geenszins noodig is. En als hierin verandering gebracht wordt doet men niets anders dan terugkeeren tot wat vroeger geschiedde, toen de trommel meermalen

per jaar, soms eens per maand, ja in enkele plaatsen zelfs tweemaal per maand werd „verstoken.” Het laatste geschiedde o. a. te Leiden, waar de „clocstelre en waecker op ten toorn bij nacht” Geryt Henricz. Orgelpyp volgens een instructie van 1577 verplicht was „alle werken dagen, zo wel 't hele als 't halve uyr te versteecken, daar op stellende een Psalm, of liedeken naer den eisch des tijts, te weten, d'eene acht dagen 't geheele uyr, d'ander acht dagen 't halve uyr...”

Wij hopen, en achten het zelfs ten zéérste gewenscht, dat tot de oude gewoonte wordt teruggekeerd. Het automatisch spel heeft voor een niet gering gedeelte historische betekenis en moet dus worden behandeld als placht te geschieden in den tijd, toen het ontstond en allen tot trots en verheugenis was.

Bovendien kan het eenigszins helpen bij de actie tot verbetering van den volkszang. Maar ach! hoe weinig, als slechts éénmaal per jaar een nieuw lied op de klok wordt gezet.

Men zou nu juist niet het voorbeeld van het Leiden der 16de eeuw blindelings behoeven te volgen. Maar zou het niet aanbeveling verdienen, dat om de maand het spel van het héél- en dat van het halfuur werd veranderd?

Men verandere dan evenwel nóg iets: de jaarwedden der klokkisten, welke thans belachelijk laag zijn, en evenveel of nog minder bedragen dan in den goeden ouden tijd. Met dergelijke salarissen kan men niet meer van hen verlangen. En het versteken van den trommel is nu juist niet zoo'n héél gemakkelijk werkje.

L.

GRACHTENSCHOON.*)

EEN echt Nederlandsche stad is in het bezit van een zeker aantal grachten en vele van die grachten zijn oorzaak geweest dat het kunstenaarspenseel bekendheid gegeven heeft, tot ver in het buitenland, aan zelfs de kleinste stadjes op ons dierbaar plekje grond. Het gevleugeld „Adieu, canaux, canards, canaille!” aan Voltaire toegeschreven, moge dan die grachten gerangschikt hebben onder een trits van vervelende, zoo niet verachtelijke kwaliteiten, — Havard en zoovele anderen zijner landgenooten hebben ze geteld onder de schoonheden die een stad en een land begerlijk en benijdbaar kunnen maken. Trouwens, de bekende dichterlijke uitroep mag misschien niet anders beschouwd worden dan als een vondst van alliteratie, want voor de saamvoeging was geen reden: onze grachten heeft Voltaire te weinig gekend, onze eenden wellicht te weinig geproefd, en aan canaille had zijn land zelf geen gebrek.

Zelfs Havard, onze bewonderende gast, heeft met onze grachten te weinig intieme kennis gemaakt. Hij vond, naar hij schreef, niets interessanter dan met langzamen en eerbiedigen tred die oude „canaux” langs te wandelen, terwijl het sombere, eenzaam-afgelegen verschieft (les perspectives sombres et solitaires) zich gaandeweg aan zijn oog ontrolde. Maar op de geregelde wandelaars, op de intieme kenners van onze grachten maken de perspectieven dezer heerlijke wandelwegen een gansch anderen indruk dan „sombre et solitaire.” Al naar het seizoen, zelfs al

*) Naar aanleiding van de tentoonstelling: Grachten en gedempte grachten van Oud-Amsterdam in het Stedelijk Museum te Amsterdam van 29 Juni—14 Juli

GRACHTENSCHOON.

DE MARTELAARSGRACHT IN 1810.

Naar een gekleurde tekening van Brondgeest (Stedelijk archief.)

naar het oogenblik van den dag immers, toont zoo'n stukje gracht een gansch verscheiden belichting, een heel verschillende boomen-stoffage, een effect dat elk oogenblik wisselt met de gestadige verandering in onze wisselvallige bewolking.

Die verscheidenheid van stemming, van lichtval, van stoffage door de beplanting, van perspectief ook vooral door den eigenaardigen bouw onzer oude stad,—men kan ze volop bestudeeren op de kleine tentoonstelling die het stedelijk Archief der hoofdstad thans houdt op 't gebied der oude grachten van de stad. Wat een teekening soms niet geeft, zij het door het temperament of wel door het doel van den kunstenaar, dat geeft vaak een steen- of staaldruk, en wat deze door techniek mocht missen, dat wordt vaak gegeven door een eenvoudige photo of zelfs door een prentbriefkaart. Het komt veelal reeds aan op het gelukkige moment, dat het oog van kunstenaar of fotograaf het stadsbeeld ontmoette. Zoo gaat het dan op deze tentoonstelling niet in de eerste plaats om Kunst, maar om de Gracht te doen zien.

En dan merken we al spoedig op, van hoeveel bekoorlijkheid op de gracht de boombeplanting is. Wagenaar vertelt, dat de meeste en voornaamste grachten eertijds met linden bezet waren, en met eenige verbeeldingskracht kunnen we ons voorstellen, hoe schoon toen het effect langs den wal moet geweest zijn, vooral in den herfst wanneer het gelige licht op het rijpe lindeblad speelde en voortschuidde op den rooden of bruinen baksteen van de Keyser's teekenachtige grachtgeveltjes.... Hoe dit zij, op verreweg de meeste teekeningen zien we slechts, voorzoover het oog de details kan nagaan, den Hollandschen gracht-iep, den sterken, onverwoestbaren boom, die in enkele jaren en op sommige punten zulk een merkwaardigen vorm kan krijgen wat hoogte zoowel als omvang betreft.

En wat een gracht zonder boomen beteekent, dat leeren ons b. v. een Looiersgracht, een zoo goed als boomloos Rokin en een Heerengracht bij de bocht, kort na den aanleg, op een photo naar de schilderij van Berckheijde in de collectie Six. Voor misschien een tiental jaren zijn op ditzelfde grachtgedeelte de kankerig geworden oude iepen vervangen door jonge, teere iepenstammetjes, zeer tot verlichting van de grachtbewoners ongetwijfeld, maar toen niet tot verfraaiing van den stadswal. Wie daar evenwel thans passeert, bemerkt niets van het verschil tusschen dit gedeelte gracht en andere zwaarbeboomde stads-gedeelten. Iets dergelijks is het geval met een stuk aan den Nieuwezijds Voorburgwal, nog wel de vroegere Boommarkt: in 1905 werden hier de oude hoge boomen wegens hun wrakheid geveld, de tegenwoordige doen niet in 't minst vermoeden dat er slechts een ujdvak van dertien jaren ligt tusschen deze en de tijdelijk boomlooze Boommarkt. Zoo tiert de iep in den Amsterdamschen

GRACHTENSCHOON.

HET SPUI, GEZIEN NAAR DE KALVERSTRAAT, OMSTREEKS 1817.
Naar de teekening in O.-I.-inkt en sepia van G. Lamberts (Stedelijk archief.)

bodem, zelfs zonder stadsgracht aan zijn voet!

Hoeveel grachtenschoon er is verdwenen in de vorige eeuw, komt in deze bonte rij van teekeningen en prenten in een scherp licht. Het brck Damrak aan den Dam, dat tot de Oudebrug gedempt moest worden en de rijvere vischmarkt verjoeg voor de Beurs van Zocher, is er aan stadsschoon niet op vooruitgegaan. Hoe vreemd, hoe verwezen staan er de cude Warmoesstraathuizen, die hier indertijd zich in het Damrak spiegelden; versholten achter moderne steengevaarten als de Bijenkorf en de Beurs van Berlage, moet men ze zoeken in hun versholtenheid om zich ter plaatse den ouden toestand te kunnen herinneren, en de ruimte die hier voor passage overbleef is nauwelijks voldoende om ze te bezien tot den geveltop.

Anders is het met een gedempte gracht als de Nieuwezijds Voorburgwal. De keienwoestijn, die hier noodzakelijkerwijs de ruimte der aangeplempte gracht moest aanvullen, heeft er alle verhouding tusschen de breedte van den verkeersweg en de hoogte der bebouwing verbroken. Onder den indruk van de Wereldtentoonstelling van 1883 gedempt, is met dien waterweg juist vernietigd wat een deel uitmaakt van hetgeen de buitenlander in Oud-Amsterdam pleegt te bewonderen, en de eisch van het moderne verkeer, ook toen aangeheven, heeft niet anders uitgewerkt dan dat de stad hier een ziellooze straatsteenenvlakte rijker is geworden, terwijl de wandelaars, die hier niet heetten te kunnen passeeren,.... den Nieuwendijk zijn blijven bewandelen.

Ook de Martelaarsgracht, het als stadsgezicht onbeduidende verbindingsstuk tusschen Voorburgwal en Prins-Hendrikkade, mist alle intimiteit van vroeger. De fantastische voorstelling van Jan van der Heijden voorbijgezien, beschouwen we met eenigen weemoed de aquarel van Brondgeest (no. 55 van den catalogus) met de waterpartij vóór de Haarlemmersluis, en die van Rieke (no. 57) als laatst vaarwel van het grachtje kort vóór de demping. We zien hier nog de oude achterhuizen van de Ramskooi, meest pakhuizen en achterhuisjes met hier en daar de bloempotjes voor de ramen; thans is dit alles met het grachtje verdwenen en vinden we er een reeks winkelhuizen in het karakter van den aangrenzenden modernen Nieuwendijk.

Deze enkele voorbeelden uit de geschiedenis van Amsterdam's vernietigd grachtenschoon mochten wellicht een waarschuwing heeten voor het later levende geslacht, dat vaak met hetgeen vorige geslachten hebben nagelaten als meesterwerk van stedenbouw, omspringt als met een stuk speelgoed, dat verveelt. Dat latere geslacht heeft met het opschrift Modern Verkeer een banier opgeheven, waarmee het elk tracht te imponeren en alles wat niet past in het kader van het nieuwe begrip tracht onder den voet te krijgen. De almachtige auto, die

GRACHTENSCHOON.

HET SPUI BIJ DE LUTHERSCHE KERK EN N.Z. VOORBURGWAL, OMSTREEKS 1860.
Naar de aquarel van W. F. Hekking Jr. (Stedelijk archief.)

GRACHTENSCHOON.

HET DAMRAK BIJ DEN DAM OMSTREEKS 1850.
Naar de staalgravure van H. van Hove Bzn. (Stedelijk archief.)

onbeperkt met de snelheid van een spoortrein door een dichtbevolkte stad wenscht te rennen, heeft zich slechts aan de spits van de beweging te stellen, om allerlei „eischen van het modern verkeer” ingewilligd te zien.

Onder het weinige goeds dat van den tegenwoordigen wereldoorlog gezegd kan worden, zou kunnen worden genoemd dat het uitstel gegeven heeft aan de dempingsplannen die vóór weinige jaren onze Amsterdamsche grachten voortgingen te bedreigen. De verdedigers van een bedreigde Reguliersgracht hebben destijds hun krachtsinspanning beloofd gezien met het behoud van een verrassend schoon stadsgedeelte, maar op een andere gracht, n. l. de Leidsche, hernieuwden de modern-verkeer-voorstanders hun aanval. De toeleg is voorloopig mislukt, maar het to be or not to be van een Leidsche gracht is maar een kwestie van tijd. En als dit schaap weer over den dam is, zal allicht weer een heele kudde volgen, totdat Amsterdam naar alle kanten voorzien is van „prachtige verkeerswegen”, maar totaal ontbloot van grachtenschoon. Te laat zal men het dan betreuren, dat van dat alles niets over is dan de teekeningen en prentjes van „hoe het was,” terwijl juist in onzen tijd, nu men vrijwel het vraagstuk van reuklooze grachten schijnt te kunnen oplossen, kon streven naar het meer bevaarbaar en bewoonbaar maken, zoo mogelijk bovendien het verfraaien, van de stadsgracht.

Gelukkig echter zijn door de rumoerige bedreigers van het stads- en grachtenschoon ook de verdedigers wakker geworden, en genootschappen als Amstelodamum, Heemschut e. d. stellen zich voortdurend in de bres zoo spoedig er een vernieuwde poging gedaan wordt om het oude stadsbeeld noodeloos aan te randen. De kampioenen Meijer en Veth hebben hun volgers gekregen bij honderden en ze vechten niet meer zoo te midden eener onverschillige massa als destijds de ijveraars voor het behoud van de Reguliersgracht.

Maar andere tijden vereischen toch andere middelen, en in dit geval andere wegen, zal men zeggen. Wel, het kan ook niemands bedoeling zijn daarvoor de oogen te sluiten en ieder oud huis, elk oud stukje gracht te behouden omdat het oud is. Maar juist het voorbeeld van de Reguliersgracht wijst op de oplossing. Inplaats van deze te dempen, verbreedt men thans de evenwijdig loopende Vijzelstraat, wat op slot van rekening zoo'n onvoordeelige onderneming nog niet blijkt te zijn en bovendien het stadsbeeld in de richting van den Munttoren aanzienlijk verfraait (Over de afschuwelijke massa-bebouwing, die hier ontstaan zal, zij, als buiten dit bestek gaande, gezwegen). Die oplossing geeft reeds weer de aanwijzing voor het ontkomen aan een Leidschegracht-demping: het verbreden van de parallel gaande Leidschestraat, die, als winkelstraat, steeds drukker begaan zal worden en blijven dan een gedempte gracht. En zoo zal er in de toekomst veelal gelegenheid zijn een intiem grachtje te sparen voor den wandelaar door verbreding van een aangrenzende

straat, waar de eischen van het verkeer dan in elk gewenscht tempo kunnen gehoorzaamd worden. Winkel- en andere straten plegen toch over zekeren tijd geheel van physionomie te veranderen, doch van het grachtenschoon, waaraan Amsterdam meer dan eenige andere Hollandsche stad nog betrekkelijk rijk is, moeten geen verdere offers meer gevorderd worden. Onherstelbare verliezen zijn op dit gebied reeds meer dan genoeg geleden.

CORN. J. G.

Wilde dieren, die ik gekend heb

DOOR E. THOMPSON SETON.

26)

WULLY,

HET VERHAAL VAN EEN „GELEN HOND.”

EDEREEN had erg veel respect voor Wully, en hij zou erg populair geweest zijn, als zijn humeur, dat nooit van 't beste geweest was, niet hoe langer hoe norscher was geworden. Hij scheen wel gesteld te zijn op Dorley en Huldah, Dorley's oudste dochter, een pieterse knappe jonge vrouw, die doordat zij het huishouden geheel bestuurde, ook voor

Wully zorgde. De andere huisgenooten leerde Wully verdragen, maar de rest van de wereld, menschen en honden, haatte hij.

Bij de laatste maal, dat ik hem ontmoette, bleek weer duidelijk wat een kwaadaardig karakter hij had. Ik liep langs een pad door het moeras achter Dorley's huis. Wully lag op de stoep. Toen ik naderbij kwam, stond hij op en schijnbaar zonder mij te zien, liep hij naar mijn pad toe en ging een kleine tien meter van mij af.

Hij stond onbewegelijk en staaarde aandachtig naar het zich ver uitstreckende moeras; zijn enigszins overeind staande haren waren het enige teeken, dat hij niet plotseling van steen was geworden. Hij bewoog zich niet, toen ik dichterbij kwam, en daar ik geen twist wilde hebben, liep ik om hem heen, langs zijn neus, en liep door. Wully verliet dadelijk zijn standplaats, draafde met dezelfde doodsche stilte een zeven meter voort, en versperde mij toen weer den weg. Weer kwam ik naderbij, en door het gras stappend, ging ik rakelings langs hem heen. Onmiddellijk, zonder echter een kik te geven, greep hij mijn linker hak; met mijn anderen voet trapte ik naar hem, maar hij ontkwam. Daar ik geen stok had, wierp ik een grooten steen naar hem. Hij sprong naar voren, en de steen kwam tegen zijn achterlijf aan en deed hem in een sloot tuimelen. Hij deed een woest gejank hooren, toen hij viel, maar klauterde uit de sloot en liep hinkend en stil weg.

Hoe nijdig en woest Wully ook tegen de menschen was, tegen Dorley's schapen was hij altijd zacht. Vele verhalen deden de ronde hoe hij ze het leven gered had. Menig arm lammetje dat in een poel of gat gevallen was, zou omgekomen zijn als hij het niet

GRACHTENSCHOON.

DE NIEUWEZIJD'S VOORBURG WAL BIJ DE NIEUWE KERK OMSTREEKS 1770.

tijdig te hulp was gesnel; door zijn scherpen blik en onversaagden moed zag en versloeg hij elken adelaar, die in dien tijd op het moeras verscheen.

III.

De Monsaldale'sche boeren leden nog iederen nacht verliezen door den dollen Vos, toen er sneeuw viel, in 't eind van December. De arme weduwe Gelt verloor haar heele kudde van twintig schapen. Vroeg in den morgen begaven de stoere boeren zich op 't pad met geladen geweren, om de sporen in de sneeuw tot het einde toe te volgen, die sporen van een zeer grooten vos, ongetwijfeld dien ellendigen moordenaar. Eenigen tijd lang was het spoor heel duidelijk, toen kwamen ze aan een rivier, en daar was een staaltje van de gewone scherpzinnigheid van het dier te zien. Hij had het water bereikt met een grooten hoek op den stroom afgaand, en was in den ondiepen, onbevoren stroom gesprongen. Aan de overzijde was echter geen spoor van hem te vinden, doch na lang zoeken vonden zij een kwart mijl hoogerop de plaats, waar hij uit het water was gekomen. Het spoor liep toen naar den bovenkant van Henley's hoogen steenen muur, waar geen sneeuw lag en dus geen spoor achter gebleven was. Toch hielden de geduldige jagers vol. Ze liepen langs den muur en kwamen aan den grooten weg en hier ontstond verschil van meening. Sommigen beweerden, dat het spoor den eenen kant van den weg op ging, anderen het tegenovergestelde. Maar Jo's meening gaf den doorslag, en na een langen tijd gezocht te hebben, ontdekten ze de plaats waar blijk-

baar het zelfde spoor den weg verlaten had om de schaapskooi binnen te gaan; zonder de schapen te deren, was het dier er weer uit gegaan en was in de sporen van een landman gaan loopen, waardoor hij den weg door het moeras bereikte, en rechtstreeks op Dorley's hoeve afgedraafd was.

Dien dag werden de schapen in de kooi gehouden om de sneeuw, en Wully, die nu zijn gewone bezigheden niet te doen had, lag op een paar planken in de zon. Toen de jagers het huis naderden, bromde hij nijdig, en sloop naar de plaats waar de schapen waren.

Jo Greatorex liep naar de plek waar Wully de versche sneeuw overgestoker was, keek er naar en bleef als 't ware aan den grond genageld staan; toen, wijzend op den weg loopenden herdershond, zei hij nadrukkelijk:

„Jongens, wij zijn het spoor van den Vos kwijt. Maar daar heb je 't beest, dat al de lammeren van de weduwe gedood heeft.”

Eenigen waren het met Jo eens; anderen bedachten zich dat op één plaats het spoor twijfelachtig geweest was en waren er voor om terug te gaan en opnieuw te beginnen. Op dat oogenblik kwam Dorley het huis uit.

„Tom,” zei Jo, „die hond van jou heeft gisteren avond twintig schapen van de weduwe Gelt gedood. En ik voor mij geloof niet dat het de eerste keer is, dat hij zooiets gedaan heeft.”

(Wordt vervolgd.)

EEN BARBAAR AAN HET WERK.

Het felle artikel van den heer Posthumus Meyes in „de Gids” over het vandalen-werk van den man, die, ondanks protesten, aannemelijke aanbiedingen en vertoogen van Regeeringswege, de hoofdstad heeft beroofd van een prachtige gevel, een verrijking van het stadsbeeld daar ter plaatse, heeft opnieuw de aandacht gevestigd op deze droevige geschiedenis, en naar wij vermoeden velen wakker geschud en hen het gevaar doen beseffen waarmee ons stadsschoon wordt bedreigd. En wij zijn het dan ook niet eens met de redactie van „de Bouwwereld”, die deze felheid betreurt. Er zijn toestanden, die alleen door revolutie kunnen veranderen, er zijn omstandigheden, waarin felheid niet alleen begrijpelijk maar zelfs noodzakelijk is.

Een ander scherp artikel in „de Gids”, vele jaren geleden geschreven — wij bedoelen Victor de Stuers' „Holland op z'n smalst” — heeft dommelenden opgeschrikt, en ten slotte geweldige resultaten gehad. Moge van 's heeren Posthumus Meyes' artikel later hetzelfde gezegd kunnen worden!

* * *
Wij herplaatsen op deze bladzijde de afbeelding van het bekende hoek van de Keizersgracht hoek Westermarkt, dat thans met den grond gelijk is gemaakt, alléén omdat de heer Würdemann zulks wilde. De plaat is ons inziens een felle aanklacht op zich zelve.

Zoolang de oude monumenten van bouwkunst niet door een rijkswet beschermd worden, die het beschikkingsrecht van den eigenaar beperkt, kunnen de droevige gevolgen van een dergelijken sloopwellust moeilijk worden voorkomen. Er is slechts één doeltreffend middel tegen. Dat middel wil de Vereniging „Hendrik de Keyser” toepassen. In een volgend nummer daarover meer.

EEN BARBAAR AAN HET WERK.

DE THANS GESLOOPTE HUIZEN AAN DE KEIZERSGRACHT HOEK WESTERMARKT TE AMSTERDAM. DOOR HUNNE VERDWIJNING IS DE HOOFDSTAD EEN PRACHTIG STADSBEELD ARMERGEGWORDEN.